

חנוכה

השראת השכינה במדרגת האור

זכר נס פך השמן בהדלקת נרות חנוכה

מצינו בחנוכה דגש מיוחד על נס פך השמן, נרות חנוכה בכל יום לזכר הנס, שלא היה די שמן להדלקת המנורה כי אם בשביל יום אחד, ונעשה נס שהספיק שמן של יום אחד לשמונה ימים, ועל זה קבעו חכמינו ז"ל את הדלקת נרות חנוכה בכל יום שמונה ימים לזכר הנס. ויש להעיר כי באמת לא מצינו בשום מקום שיקבעו מצוה מיוחדת לזכר נס שלא היה בו שייכות עם גאולת והצלת כלל ישראל, ורק אמרו (ברכות נד, א) כי אדם שעובר במקום שנעשה לו נס פרטי צריך לומר ברוך שעשה לי נס במקום הזה, אך לא מצינו כלל שיתקנו מצוה לזכר נס שאין בו גאולה והצלה לכלל ישראל.

וכגון במעשה דרבי חנינא בן דוסא (תענית כה, א) שנעשה נס לבתו שדלק החומץ במקום שמן, לא תיקנו חכמים שום מצוה לזיכרון הנס, כי היה זה נס פרטי שלא היה בו שייכות וקשר להצלת כלל ישראל, ורק בנס כמו יציאת מצרים שיש בו הצלה לכלל ישראל עושים את חג הפסח לזיכרון הנס.

ואם כן צריך להבין מדוע תיקנו הדלקת נרות חנוכה לזכר נס פך השמן, הרי נס זה אינו קשור כלל עם גאולת ישראל, ואדרבה לכאורה עיקר קביעות הנס לדורות היה צריך להיות לזכר נס ההצלה מהיוונים, שזו היתה עיקר ההצלה וגאולת כלל ישראל על ידי שיצאו החשמונאים במסירות נפש להילחם במדינה שלמה וניצחום, ומדוע לא תיקנו שום מצוה לזכר נס זה ולא קבעו אלא הזכרה גרידא בתפילת שמונה עשרה וברכת המזון בעל הניסים כשבח והודאה להשי"ת על ההצלה, ואילו נס פך השמן שלא היה בו גאולת ישראל קבעו מצוה מיוחדת.

עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל

וביאור הענין יש לומר, כי הנה אין בעולם שום דבר שחשוב כל כך כמו האור, וכמו שאמרו חז"ל (שבת כב, ב) על הפסוק "מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו אהרן", וכי לאורה הוא צריך? וכי הקב"ה צריך את אורה של המנורה? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו [וראה מה שדנו שם התוספות מדוע נקט ארבעים שנה שהלכו במדבר הרי בכל הדורות כל העולם הולכים לאורו של מקום] אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

והמשיכו שם בגמרא "מאי עדות? אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים", והיינו שהיה נס מיוחד בנר המערבי שדלק בבית המקדש, שהיו נותנים בו רק חצי לוג שמן כמו בשאר הנרות, ואף על פי ששאר הנרות לא הספיקו לדלוק עשרים וארבע שעות, הנר המערבי דלק גם למחרת לאחר ששאר הנרות כבו כבר, זו היתה העדות שהשכינה שורה בישראל.

ולכאוף יפלא מה מיוחד בנס זה הלא ניסים רבים נעשו לאבותינו בבית המקדש, כמו שאמרו חז"ל (אבות ה, ה) עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ועל ניסים אלו לא מצינו שייאמר כי הם עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, אף על פי שהם ניסים שנעשו אפילו בבית המקדש השני שכבר לא היתה שם מדרגה גבוהה כל כך של השראת השכינה, ומה המיוחד בנס של נר המערבי יותר משאר ניסים שהוא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל.

האור - מדרגה גבוהה של השראת השכינה

ויש לבאר בזה על פי מה שכתבו בספרים הק' שכל דבר גשמי יש לו שרש רוחני בעולם העליון, וככל

חנוכה

שהדבר מתקרב יותר לעולם העשייה בעולם הזה הרי הוא נעשה יותר ויותר גשמי, ויש מדרגות שונות בדברים הגשמיים עצמם, שיש דברים שהם ממש גשמיים כמו ברזל, עפר ומים, שניתן למששם בידיים, והדבר הכי פחות גשמי שקיים בעולם הזה הוא האור שאין למששו כלל, והשרש שלו בעולם העליון הוא כל כך רוחני עד שאין לנו שום תפיסה בזה. וכיון שהאור הוא הדבר הכי רוחני שקיים בעולם הזה, אם כן זה מראה על קשר והתקרבות לשכינה, כי האור מראה את הרוחניות שבדבר יותר משאר דברים, והמדרגה הגבוהה ביותר של השראת השכינה היא על ידי האור, שבשביל לזכות למדרגה כזו של השראת השכינה צריכים כלל ישראל להיות במדרגה גבוהה מאד.

השראת השכינה בזמן המתיוונים

והרי ידוע כי בזמן היוונים היו חלק גדול מבני ישראל שהתיוונו רחמנא לצלן, והתחילו להתנהג במעשיהם כאומות העולם, וכבר היתה צריכה להתבטל השראת השכינה מהם, ועל כל פנים בוודאי שלא היו ראויים להשראת השכינה במדרגה של אור, שזו היא המדרגה הגבוהה ביותר וכמבואר, ואף על פי כן הצליחו קומץ קטן של שנים עשר אנשים, שפעלו במסירות נפש לשם שמים, לרומם את כלל ישראל ממדרגה שפלה כל כך, ולהעלותם לכדי מדרגה של השראת השכינה על ידי אור.

וזה מה שאמרו חז"ל נר המערבי שהוא עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, כי אף על פי שהשראת השכינה ניכרת גם מתוך שאר הניסים, הרי מכל מקום אין זו השראת השכינה במדרגה גבוהה כל כך כמו האור, שזו היא השראת השכינה במדרגה גבוהה מאד, והיו ישראל ראויים לזה רק כשהיו בדרגה גבוהה ברוחניות, אבל בימי היוונים שירדו כלל ישראל ממדרגתם לא היו ראויים להשראת השכינה בדרגה כזו, ורק בזכות מסירות נפשם של החשמונאים התרוממו והגיעו לדרגה גבוהה כזו של השראת השכינה.

קושיית הבית יוסף - אין מקרה בעולם

והנה ידועה קושייתו של הבית יוסף (או"ח סימן תע"ר) מדוע תיקנו להדליק נרות חנוכה שמונה ימים, הרי נס פך השמן במקדש לא היה כי אם שבעה ימים, שהרי גם בדרך הטבע הספיק השמן להדלקת יום אחד, ורק בשבעת הימים הנוספים דלק בדרך נס, וכבר נאמרו תירוצים רבים לקושיא זו.

אך האמת הוא כדברי הרמב"ן הידועים בסוף פרשת בא שכל דברינו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהג של עולם, והיינו שכל הבריאה כולה עומדת ומתקיימת כל העת בנסים ואין שום מאורע בעולם שאינו בנס, אלא שמפני שהנס הוא תמידי אין שמים לב לזה. וכמו כן בנס פך השמן שנכנסו הכהנים להיכל ומצאו פך שמן טהור בחותמו של כהן גדול שלא נטמא בידי היוונים, הרי עצם הדבר שמצאו פך שמן טהור זהו נס שלא כדרך הטבע, מאחר שהיוונים חיפשו בכל המקומות וטימאו את כל השמנים, בפרט שהמתיוונים מישראל עמדו לעזרתם וסייעו להם למצוא את כל השמנים, ואף על פי כן בדרך נס נשאר פך אחד טהור שלא הבחינו בו היוונים.

אלא שבשביל נס זה לבדו לא היו מתקנים הדלקת נרות חנוכה לדורות, ורק לאחר שנעשה להם נס נוסף שהספיק שמן של יום אחד להדליק ממנו שמונה ימים, תיקנו חכמים מצות הדלקת נרות חנוכה לזיכרון שני הניסים גם יחד, האחד מה שהיה ביום הראשון שמצאו פך טהור שלא ראוהו היוונים, והשני שהספיק מעט שמן להדלקת שמונה ימים.

כח היחיד לרומם את הכלל

ומעתה יתבאר כי אף שלא מצינו בשום מקום שיתקנו חכמים מצוה לזיכרון נס שאין בו גאולה והצלה

חנוכה

לכלל ישראל, הרי בנס פך השמן ראו חכמים צורך מיוחד לקבוע תקנה לדורות לזיכרון הנס, מפני שהיה זה נס גדול כל כך שאנשים יחידים מתוך בני ישראל הצליחו לרומם את הכלל למדרגה גבוהה כל כך, שהתעלו והיו ראויים להשראת השכינה במדרגה של אור. ללמדנו כמה גדול כח היחיד, שהרי אנו רואים כי אף קומץ אנשים בודדים היה בידם לעשות מהפכה בעולם, ויחד עם זה שהיו מתייוונים רבים מבני ישראל הצליחו כמה יחידים לרומם את הכלל למדרגה כזו של השראת השכינה. יעזור הקב"ה שכל אחד ואחד יתחזק במסירות נפש ללימוד התורה, תפילה, וקיום המצוות.

מקור: קונטרס לאורם